

**УЗАГАЛЬНЕННЯ ХУДОЖНЬО-ПЛАСТИЧНОГО
ОБРАЗУ ЯК ОДИН ІЗ ОСНОВНИХ ПРИЙОМІВ
ЗАСТОСУВАННЯ СКУЛЬПТУРНОЇ ПЛАСТИКИ В
АРХІТЕКТУРНОМУ СЕРЕДОВИЩІ**

Київський національний університет будівництва та архітектури,

Анотація. Враховуючи аспекти взаємозв'язку архітектури і скульптури, у статті розглянута актуальність проблеми у вирішенні задач співвідношення скульптурної пластики та міського середовища.

Встановлено, що архітектура і скульптура утворюють різноманітні архітектурно-пластичні композиції і у цьому конкретному вираженні прямих зв'язків полягає взаємодія двох пластичних мистецтв. Розглянуті проблеми втрат взаємозв'язку, зникнення композиційної цілісності двох просторово-пластичних мистецтв – архітектури і скульптури. З'ясовано, що скульптура поступово починає існувати досить незалежно від архітектури, не дивлячись на те, що вона проектується і розташовується у конкретному архітектурному середовищі з певними ознаками та повинна утворювати єдину просторово-пластичну композицію з архітектурою, скульптура не може вступати в синтез з архітектурою в межах тільки своїх особистих засобів вираження. Ці засоби повинні володіти такими певними рисами, які являються багато в чому спільними із засобами формування архітектурного середовища.

Ключові слова: архітектура; скульптура; узагальнення; деталізація; ідейно-художній зміст; синтез мистецтв; пластичний образ.

Постановка проблеми: Взаємодія архітектури та скульптури полягає у конкретній виразності прямих зв'язків цих пластичних мистецтв, які утворюють різноманітні архітектурно-пластичні композиції. Але проблема у тому, що останнім часом ці зв'язки втрачаються, зникає композиційна цілісність цих просторово-пластичних мистецтв, архітектури і скульптури. Останнім часом, поступово скульптура починає існувати досить незалежно від архітектури, не дивлячись на те, що такі пластичні твори мистецтва повинні проектуватися і розташовуватись у конкретному архітектурному середовищі з певними задачами, повинні формувати єдину просторово-пластичну композицію з архітектурою, створивши синтетичний архітектурно-художній образ простору.

Мета та завдання статті: Метою статті є виявлення та дослідження прямих зв'язків двох видів мистецтв, які утворюють різноманітні архітектурно-пластичні композиції. Сформулювати важливі аспекти застосування синтезу мистецтв в архітектурі, який являє собою взаємодію та об'єднання художніх засобів, що належать різним видам мистецтв, з метою створення єдиного художнього комплексу (ансамблю) в архітектурному середовищі. Обґрунтувати приклади узагальнення художньо-пластичного образу як одного із основних прийомів застосування скульптурної пластики в архітектурному середовищі.

Основна частина. Скульптура – об'єм, існуючий у реальному просторі. Цим вона схожа на архітектуру. Пластика, тектоніка, силует, пропорції, фактура – мають багато спільного у цих двох видів мистецтв. Синтез архітектури із скульптурою оснований на доповненні архітектури образотворчими та декоративними якостями скульптури, на виявленні подібності та відмінності цих двох мистецтв.

Одним із основних прийомів скульптурної пластики являється узагальнення художньо-пластичного образу, яке виражається у спрощеному силуеті і об'ємі скульптурної композиції а також будь-якого витвору мистецтва. Така спрощена трактовка форми обумовлена вимогами сприйняття та силою емоційного впливу ідейно-художнього задуму, особливо в монументальній скульптурі, наближається до специфіки символів та трактується як узагальнений символічний образ художньо-пластичного твору [1].

Будь-який художній образ, має тенденцію до самодостатності та самоцілі і тому, мов-би пручається, щоб не бути частиною якого-небудь дійсного середовища. Однак, подібного роду ізольований художній образ ледве можливий у чистому вигляді, навіть якщо це мистецтво заради самого мистецтва, тому що він завжди несе у собі певне суспільне значення, існуючи у певному середовищі культурної свідомості та сприйняття такого мистецтва суспільством, яке у свою чергу не може сприймати твори ізольовано, виключаючи власне положення у просторі цілого культурного пласта [2; 10].

Внаслідок чого, чистий та незалежний художній образ, особливо існуючий в архітектурному середовищі і у той же час незалежний від будь-якого середовища, мабуть зовсім неможливий. Це також зрозуміло, як і те, що частини існують тільки завдяки цілому. Художній образ являється узагальненням і також – своєрідною конструкцією, яка представляється як спосіб розуміння та підпорядкування цьому цілому – усього окремого, що підпадає під принципи такого конструювання [3]. У свою чергу простір, наділений певним художнім образом, також підпорядковує собі та по такому ж принципу конструює пластичні твори, інтегровані в нього. Будь-яке мистецтво, навіть максимально реалістичне, не може існувати без вживання ступені узагальнення і деталізації для конструювання художнього образу. Це

не суперечить навіть мистецтву реалізму, а навпаки, визначаючи різні рівні узагальнення і деталізації, скульптурна пластика набуває все більше емоційно-виразний самодостатній образ [4; 5]. Таке конструювання художнього образу знайшло відображення не тільки у пластичному мистецтві (архітектурі та скульптурі), але і в живописі, графіці. У такому вигляді пластичне мистецтво часто застосовує символічну мову, метафору об'єму та форми, прагне до узагальнення, а також використовує нові пластичні можливості.

Під узагальненням форми, у нашому контексті, слід розуміти її змістовність, зрозумілість, ясність, та наочне візуальне відображення, як у всьому зовнішньому вигляді пластичного образу, так і його внутрішньої сутності, використання якогось певного пізнаваного силуету, спрощеного до рівня знаку і символу [6].

Особливо органічним образ-символ являється у монументальній та монументально-декоративній скульптурі. Цей вид пластики вже по своїй природі тяжіє до узагальнення, акцентований на силуетне сприйняття та декоративність, покликаний вирішувати художні задачі з меншою часткою *індивідуальності* образу. У повному сенсі цього значення, великі розміри та узагальненість пластики роблять монументальну скульптуру піднесеною до значущості ідеалу, символу досконалості [2; 7]. Так, якщо ми споглядаємо загальновідомий художньо-пластичний твір – ми сприймаємо та оцінюємо його не тільки як видатний витвір мистецтва, а перш за все, як образ-символ культурної спадщини, або своєрідний знак певної історичної епохи. Так, об'єднання між собою художніх засобів, які належать різним видам мистецтва, з метою створення єдиного художнього комплексу (ансамбля) у просторі архітектурного середовища, утворює на основі такого синтезу

символічний, знаковий простір з особливою силою емоційного впливу, недоступною окремим видам цих мистецтв [8].

Меморіальний комплекс «Саласпілс» являється типовим прикладом монументального ансамблю з яскраво вираженим ідейно-художнім змістом, у якому кожна деталь, трактовка пластики, лаконізм та брутална фактура зацікавлені тільки в одному – якнайкраще здійснити на глядача емоційне враження. Абсолютно все, починаючи від входу в архітектурно-скульптурний комплекс, насичене символічним значенням та направлене на сприйняття емоційного напруження, високого ідейно-художнього рівня ансамблю. У комплексі закладено принцип вільного групування об'єктів на горизонтальній площині, де ми бачимо найточнішу співвіднесеність скульптурних груп у межах просторового взаємозв'язку цих об'єктів. Але проаналізувавши характер розміщення скульптурних груп, можна зробити висновок, що окремі фігури і групи розташовані не випадково, а у певній послідовності, яка відповідає графіку руху споглядання та підсиленню емоційної напруги (рис.1).

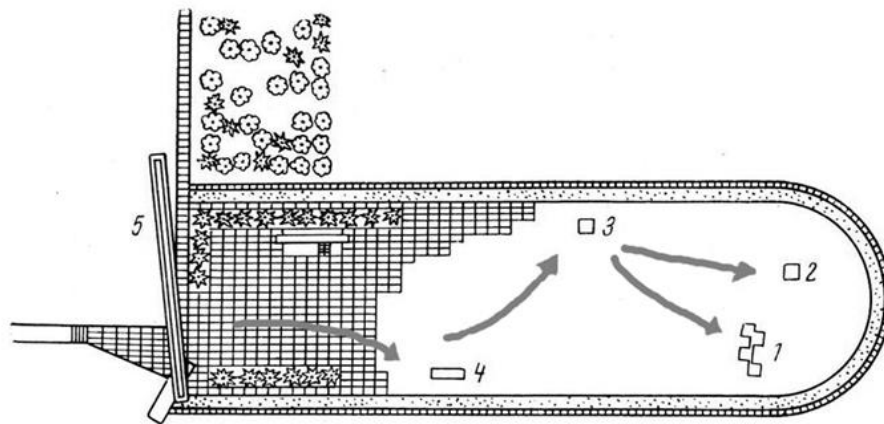

Рис. 1. План меморіального комплексу «Саласпілс» із графіком руху споглядання. Латвія. Ілюстративний матеріал [8]

На зеленому газоні розміщені чотири скульптурні композиції, які символізують неймовірні людські страждання, боротьбу та мужність. Зображення людських постатей навмисно узагальнено-стилізовані, бруталними та спрощеними силуетами, фактурою та деталями виражено та посилено не тільки контраст об'ємів у просторі ансамбля, кожна скульптура являє собою самодостатню композицію, але «спілкуються» одна з іншою у межах сюжетної лінії комплексу. Кожна з цих скульптурних композицій символізує відповідний образ та має свою назву – «Принижена», «Незламний», «Мати», та скульптурна група – «Солідарність», «Клятва», «Рот фронт». Також, завдяки узагальненому і спрощеному силуету вони виглядають навіть з великої відстані, як символ і образ-знак у відкритому просторі комплексу та набувають певної інформативності, пізнаваності (рис.2).

Рис. 2. Скульптурні групи меморіального комплексу «Саласпілс». Латвія. Ілюстративний матеріал [9]

Висновки. Таким чином, твори мистецтва інтегровані в архітектурне середовище, в залежності від своєї складності та різноманіття структурного

формоутворення, органічно існують у цьому середовищі, яке в свою чергу, наділене своїм просторовим образом із певною специфікою ідейно-художнього змісту. Такі твори все більше втрачають самодостатність та самостійність, являючись частиною загального простору і сприймаються з певної відстані узагальненим силуетом, а при сприйнятті з більш близької відстані – дозволяють роздивитись більш досконало деталізацію, як частину цілого комплексу [10].

Узагальненість силуету та форми в мистецтві – це цілісна ідея, яка реалізується в межах центральної сюжетної лінії задуму. Художник формує свою концепцію людини, світу, природи, наближуючись тим самим до створення художніх образів на більш високому рівні узагальнення, ніж у традиційному реалізмі.

Перспективи подальших досліджень. Перспективи наукового дослідження полягають у подальшій розробці та застосуванні практичних рекомендацій для проектування скульптурної пластики в архітектурному середовищі в залежності від розміру, рівня деталізації, пластичних якостей скульптурних композицій та архітектурного простору, у визначенні класифікацій скульптурної пластики згідно “рангу деталізацій” яким відповідають певні рівні деталізації. Також у застосуванні в навчальному процесі за темою «Синтез мистецтв» у навчальній програмі курсу «Синтез мистецтв в інтер’єрі» та програмі підготовки фахівців за спеціальністю «Дизайн» та «Архітектура».

Література

1. Зверопоклонник Ватагин. Вглядываясь в жизнь. Свердловск, 1972, 196 с.

2. Текст научной статьи по специальности «Искусство. Искусствоведение» Портнова И.В. Образы-символы в анималистической скульптуре в XX веке. Интернет-посилання: <https://cyberleninka.ru/article/n/obrazy-simvoly-v-animalisticheskoy-skulpture-xx-v> (дата звернення 30 травня, 2019).

3. Интернет-посилання: docplayer.ru/26490457-Karpenko-a-v-simvol-znak-obraz.html (дата звернення 28 травня, 2019).

4. Лосев А.Ф. Проблема символа и реалистическое искусство. 2-е изд., испр. Москва: Искусство, 1995, 320 с.

5. Интернет-посилання: <http://kursak.net/simvol-v-nauke-religii-iskusstve/> (дата звернення- 30 травн, 2019).

6. Полубок А.П. Синтез мистецтв як процес взаємодії архітектури і пластичних мистецтв// Наук.-техн. збірник: Сучасні проблеми архітектури та містобудування. Київ: КНУБА, 2017. Вип. № 49. С. 189-194.

7. Степанов Г.П., Композиционные проблемы синтеза искусств. Ленинград. Художник РСФСР, 1984. 320 с.

8. Кириллова Л.И., Покровский И.А., Рожин И.Е. Композиция в современной архитектуре. Москва. Стройиздат, 1973. 286 с.

9. Интернет посилання, код доступу:
https://www.google.com.ua/search?q=меморіальний+комплекс+саласпілс&client=opera&hs=AI5&sxsrf=ACYBGNTgUNdmcRcRScLXcP98io7wR2wSgQ:1580042881488&source=lnms&tbm=isch&sa=X&ved=2ahUKEwiz_r1pqHnAhWXrIsKHZ5PA48Q_AUoApoECBVMQBA&biw=1500&bih=734&dpr=1.25/ (дата звернення – 30 травня 2019).

10. Полубок А. П. Композиційні основи синтезу мистецтв// Наук.-техн. збірник: Сучасні проблеми архітектури та містобудування. Київ: КНУБА, 2018. Вип. № 14-15. С. 104-109.

USING ARTIST-PLASTIC WORL AS ONE OF THE KNOWN METHODS OF USING SCULPTURAL PLASTIC IN THE ARCHITECTURAL ENVIRONMENT

Polyubok Andrii

Summary: Given the aspects of the interaction of architecture and sculpture, the article considers the relevance of the problem in solving the problems of the relationship of sculptural plastic and the urban environment.

It is established that architecture and sculpture form a variety of architectural and plastic compositions, and the interaction of two plastic arts lies in this specific expressiveness of direct connections. The problems of the loss of interconnection, the disappearance of the compositional integrity of two spatial plastic arts - architecture and sculpture are considered. It was found out that the sculpture gradually begins to exist quite independently of architecture, despite the fact that it is designed and placed in a specific architectural environment with certain signs and should form a single spatially plastic composition with architecture. The article established that neither painting, nor sculpture, nor any of the plastic arts can enter into synthesis with architecture within their own means of expression. These means should have certain features that have much in common with the means of forming the architectural environment. In practical works and theoretical works, it is investigated that works of art acquire common features, entering into a synthesis with architecture, a new character of public perception for them and other social significance. The following is formulated: interaction and unification of artistic means that belong to different types of arts, with the aim of creating a single artistic complex (ensemble) in the architectural environment - is a synthesis of art in architecture.

It is determined that the depth of themes and images differs in the ideological and artistic content of works of art in synthesis with architecture. It is

substantiated that the specificity of the ideological and artistic content determines the form and means of expression of such works, they differ in the generalization of plastic images, the desire for strict selection of the most characteristic, avaricious detailing, which often have symbolic and allegorical meaning.

Key words: *architecture; sculpture; generalization; detailing; ideological and artistic content; synthesis of arts; plastic image.*